

תוכן

1. מהי זכות הבחירה (הזכות לבחור ולהיבחר) ומהו מקורה? 3.....
- אזרחות, פוליטיקה וזכות הבחירה 3.....
- זכות הבחירה לנשים 4.....
- זכות הבחירה לנשים בישראל 5.....
- זכות הבחירה- נשות מיעוטים 6.....
2. נשים מוחלשות בחברה הישראלית 7.....
3. כיצד באה לידי ביטוי מימוש הזכות בקרב הנשים הנבחרות 9.....
- נשים מוחלשות ואי מעורבותן בפוליטיקה 10.....
- ייצוג נשי- ניצני שינוי 10.....
4. תיאוריות אודות מימוש זכויות האזרח לבחור ולהיבחר 12.....
- ביבליוגרפיה 14.....

1. מהי זכות הבחירה (הזכות לבחור ולהיבחר) ומהו מקורה?

אזרחות, פוליטיקה וזכות הבחירה

המונח אזרחות הוא בעל שורשים קדומים, ומקורו בערי המדינה ביוון- הפוליס (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2010). בחיבור "פוליטיקה", מגדיר אריסטו את האזרחים כ"כל אלו החולקים בחיים האזרחיים של לשלוט ולהיות נשלטים לחלופין" (אצל Lardy, 1997). לתפיסתו של אריסטו, האזרחות היא סגולה אזרחית (civic virtue), שבזכותה יכול האזרח לקחת חלק בחיים הפוליטיים, להיות מעורב בקבלת החלטות, וכן לממש את הפוטנציאל שבו (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2010). אולם, לא הוא הדין, למשנתו של אריסטו, עבור אלו שאינם אזרחים או שאינם יכולים לשאת בתואר זה. כלומר, על אף שהנוהג של האזרחות היה בעל משמעות ציבורית ואישית חשובה, הרי שקבוצת האנשים שלהם הוענק המעמד היתה מוגבלת בצורה קפדנית: נשים, עבדים ותושבי חוץ היו משוללים ממעמד זה. יותר מכך, תושבי חוץ היו מחויבים להילחם להגנת העיר, אך לא החזיקו באף אחת מן הזכויות הפוליטיות הנוגעות לאזרחות (Lardy, 1997). בחלופ השנים, השתכלל גם מושג האזרחות. כך למשל, באימפריה הרומית משמעות האזרחות היתה סטטוס משפטי, אשר העניק לפרט זכויות וחובות, אך לא נגע להשתתפות פוליטית פעילה. עם דעיכתה של האימפריה, בימי הביניים, דעך גם מוסד האזרחות, והופיע שוב שנים לאחר מכן בכמה ערים באירופה, ובמתכונת ששילבה מאפיינים מן הפוליס היוונית ומרומא (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2010).

ההגדרה הנוכחית לאזרחות שונה מהאידיאל של אריסטו בכמה מובנים: הוא התייחס לאזרחות כמעמד המועבר בירושה מהורים לילדיהם, בעוד שהקונספט המודרני חובק את הענקת הסטטוס האזרחי לאלו שהם בעלי קשר לטריטוריה של המדינה ולאילו הממלאים אחר דרישות תהליך ההתאזרחות (Lardy, 1997) ובתוך כך מעניק יכולת השפעה על החיים הפוליטיים, באמצעות הזכות לבחור ולהיבחר. לפי פלד ושפיר (2005), "אזרחות היא מסגרת משפטית ופוליטית להשגות חברות מלאה בחברה" (עמוד 11). האזרחות מתמקדת בתוכן שבין הפרט ובין החברה או הקהילה ומשנה בין גישות פוליטיות שונות לתפיסת האזרחות (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2010).

זכות הבחירה נחשבת כיום לקריטריון בסיסי ואחת מאמות המידה של משטר דמוקרטי, וחשיבותה רבה משום שעניינים רבים נשענים על מימושה (Kommers, 1963). משמעותה של זכות ההצבעה הנה זכות ליטול חלק בחיים הפוליטיים לאזרחי המדינה הבוגרים המתגוררים בה (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2002). קיומן של זכויות אחרות, אפילו הבסיסיות ביותר, הנו מתעתע ואשלייתי, באם הזכות להצביע מעורערת. זכות הבחירה היא מהותה של דמוקרטיה, וזו חסרת משמעות באם אין לכל אדם גישה להזדמנות חברתית, תרבותית, אינטלקטואלית וכלכלית. הזדמנות זו, נשענת לרוב על אינטגרציה של היחיד בקהילה הפוליטית (שם). השתתפות בבחירות, או לכל הפחות הזכות

להשתתף, במערכת קבלת החלטות דמוקרטית, משמעה היות אזרח מן השורה, וחשיבותה עליונה. זאת, מכיוון שחוסר השתתפות של קבוצה בתהליך הפוליטי, בייחוד באופן כפוי, עלול להוביל להזרה ולניכור מן הגוף הפוליטי. הסכנה היא שקבוצה שכזו, המודרת ומבודדת מהמגוון, ההטרוגניות והתנודות הדינאמיות של החברה כללית, עלולות להוביל לערעורן כמו גם לצורות אחרות של דמגוגיה (Kommers, 1963).

ניתן להסיק כי הזכות ליטול חלק בבחירות משמעותה אינטגרציה של הפרט בחיי הכלל, השתייכות לחברה הכללית, ויכולתו להשפיע, ובתוך כך יצירת מחויבות הדדית בתחומי החיים השונים בין מוסד המדינה לבין האזרח, באופן רצוני. אחת ההשלכות החמורות של אי הצבעה היא היעדר השוויון במידת ההשפעה של קבוצות שונות. בדמוקרטיה הייצוגית, היענות בעלי תפקידים נבחרים היא תוצר ישיר של מידת ההשפעה המופעלת עליהם בתרגומה של ההשתתפות הפוליטית (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 1998). לפיכך, שלילת זכות ההצבעה מקבוצות שונות, כמוה כהיעדר ייצוג שלהן ושל אינטרסיהן בפוליטיקה.

זכות הבחירה לנשים

כאמור לעיל, קבלת הזכות לבחור ולהיבחר למוסדות המחוקקים מקנה לבוחר מעמד אזרחות במדינה, והיא חלק מהותי מהדמוקרטיזציה של השלטון (שילה, 2010). אף על פי כן, בעבר, זכות הבחירה היתה נתונה במגבלות שונות כגון מגדר, רף הכנסה, ידיעת קרוא וכתוב, תשלומי מיסים, גזע ומוצא אתני, ועוד (שפרמן, 2013), בזמנו של אריסטו וגם שנים רבות לאחר מכן, סטטוס האזרחות במלוא משמעותו, כולל זכות ההצבעה, נשלל מנשים, בעוד שאינטרפרטציה מודרנית למונח האזרחות נוטה להעניק את הסטטוס לנשים באותם מונחים כמו לגברים, לכל הפחות באופן פורמלי (Lardy, 1997). גם במדינות שחוקתן דמוקרטית, ובכללן ישראל, ואף שאלו נטלו חלק בנטל חובות המדינה, דוגמת מיסוי, זכות האישיה להשתתף במוסדות הציבור של המדינה, אחת מבין זכויותיה של האישיה לשוויון, לא היתה מובנת באליה מאז ומתמיד. לדברי שילה (2010) זכות הבחירה מעוגנת בצדק, ומקנה לאישה את זכויותיה להגן על עצמה ועל כבודה, אולם תפיסות אלו מייצגות את החשיבה המודרנית בדבר מקומה של האישה בחברה. על הנשים היה להיאבק מרה בכדי שתוכלנה להביע דעתן בתחום הפוליטי, ואף לשמש בתפקיד פוליטי. בסוף המאה ה-19, תנועת הנשים שהתעוררה ברחבי העולם ואשר הובילה את המאבק, נקראה suffrage (סופרג'יזם, זכות בחירה). המדינות הראשונות שהעניקו לנשים את זכות הבחירה היו ניו-זילנד (1893) ואוסטרליה (1903), ומסגרת מדינות אירופה, היתה זו פינלנד (1906) (שילה, 2013). לדברי תותרי (2010), ייצוגן של נשים בפוליטיקה במידה בולטת או שווה לייצוג הגברי, מבוסס על עקרון הייצוג ההולם לכל הקבוצות המרכיבות את